

Sanayinin Sorunları ve Analizleri (XVIII)

Mustafa Sönmez*

SANAYİDE FİYATLAR 1, HİZMETLERDE 2 ARTIYOR...

Özet

Son yıllardaki eğilimin tersine 2016'da sanayi ürünlerinin fiyatlarındaki artışlar yavaşladı, hatta hizmetlerdeki fiyatların yarısında kaldı, tüketici enflasyonu üstündeki baskısı azaldı. 2016'nın ilk 5 ayının birikimli enflasyonu, sanayi fiyatlarının (Yurt İçi ÜFE) 2,5 puan gerileyerek yüzde 2,8'e indiğini göstermektedir. Sadece imalat sanayisi alındığında fiyat düşüşleri ilk 5 ayda 2 puanı bulmaktadır. Tüketici enflasyonuna bakıldığında, Mayıs ayı itibarıyla, sanayi mallarının fiyatları 1 artarken hizmet fiyatlarının 2 artmaktadır.

2015'in ilk 5 ayına göre sanayi fiyatlarında yaşanan bu dikkate değer azalmada, gıda fiyatlarındaki düşüş dikkat çekmektedir. Özellikle sebze-meyve, et fiyatlarındaki fiyat azalmaları, gıda enflasyonunda önemli bir gerileme yaratmıştır. Tarımın iyi bir sezon geçirmesinin yanı sıra, Rusya'ya ihracata konulan ambargo ile iç pazara dönüş, işlenmemiş gıda fiyatı düşüşlerinde etkili olmuştur.

Öte yandan dünyadaki ekonomik daralmanın etkili bir büyüme ivmesi yakalayamamasının etkisiyle düşük seyreden enerji, tarım ürünleri ve metal-maden fiyatları da içeride sanayi fiyatlarının yatay seyrinde etkili olmuştur.

2013 sonrası yaşanan dolar/TL paritesindeki yükseliş, sanayinin birçok alt dalında, özellikle ithal girdi, ara malı ve makineye yüksek bağımlı alt sektörlerde önemli fiyat artışlarına yol açmışken 2016'nın ilk yarısında bu etki azalmıştır.

2016'nın ilk 5 ayında yaşanan dolar fiyatındaki düşüş, sanayinin maliyet ve ürün fiyatlarının gerilemesinde de etkili olmuştur.

Bütün bu iç ve dış faktörlerin etkisiyle, sanayi ürünlerinin fiyatlarında yaşanan yatay seyrin, 2016'nın ikinci yarısında da etkili olması beklenmektedir.

Döviz kurunun birikimli etkilerinin yavaşlamasıyla tüketicinin kullandığı sanayi ürünlerinin enflasyonu son 8 ayın en düşük düzeyine inmiştir.

Yurt içi üretici fiyatlarında yıllık artış Mayıs itibarıyla, yüzde 3,2'ye inmiştir.

Sonuç olarak, ilk 5 ayda, tüketici fiyatları üzerinde sanayi fiyatları kaynaklı maliyet yönlü baskılar geçmiş yıllara göre zayıflamıştır.

Yıllık enerji enflasyonu yüzde 1,65 olmuştur. Gıda ve alkolsüz içecekler grubu yıllık enflasyonu yüzde 2,5 ile düşük seyrini korumuştur. Ancak, işlenmiş gıda yıllık enflasyonu yüzde 8,7 ile yüksek seyretmektedir. Bu grupta ekme ve tahıl ürünlerinde yıllık enflasyon, son altı aylık dönemde yukarı yönlü bir görünüm izleyerek yüzde 9,9'a ulaşmıştır.

Sanayi fiyatlarındaki yataylık, tüketicinin kullandığı sanayi ürünlerinin fiyatlarında yaşanırken, tüketicinin kullandığı konut ve hizmet ürünlerinde ise fiyatlar belli katlılıklarını korumaktadır. Bir yandan kira ve konut ile ilgili harcamalar, bir yandan da sağlık, eğitim gibi hizmetlerin fiyat artışları katlılıklarını korurken, yine Rusya'nın ambargosunun etkisiyle yaşanan ziyaretçi azalmasının sonucunda, konaklama ve paket tur fiyatları gerilemiş görünmektedir.

Vergi ağırlıklı sigara-içki fiyatlarındaki artışlar, tüketici fiyatlarını ayrıca yukarı çeken kalemler olmaya devam etmektedir.

* İktisatçı-Yazar, Makina Mühendisleri Odası Danışmanı

SANAYİ FİYATLARI İNİŞTE...

2016 yılının ilk 5 ayının verileri, sanayi ürünleri fiyatlarının dikkate değer bir azalma trendi gösterirken inşaat, ticaret ve öteki hizmetlerdeki fiyat artışlarının katlılıklarını koruduğunu ortaya koyuyor.

Sanayi ürünü fiyatlarında, özellikle gıda ürünü fiyatlarında keskin bir düşüş gözlenirken, dünya fiyatlarındaki düşüş paralel olarak enerji ve hammadde fiyatlarında da iniş eğilimi belirgin.

Bilindiği gibi, sanayi ürünlerinde yaşanan fiyat artışlarını Türkiye İstatistik Kurumu izlemektedir. TÜİK'in tüketici fiyatını takip ettiği 430'un üzerindeki maddenin çoğu sanayi ürünüdür. TÜİK, ürünlerin, sanayicinin elinden çıkan fiyat olarak izlediği "Yurt İçi Üretici Fiyatı" endeksini de aylık olarak yayımlamaktadır. Tüketicilerin sanayi ürünlerine ödediği fiyatlar ise yine aylık olarak yayımlanan "Tüketici Fiyatları Endeksi" içinde, inşaat, ticaret ve öteki hizmet ürünü fiyatları ile birlikte yer almaktadır. Böylece, çeşitli sanayi ürünlerini kullanan tüketicinin ödediği fiyatlarda ne tür değişiklik olduğu da aylık bazda kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

TÜİK'e göre, sanayi firmaları, 2015 yılında ürettikleri sanayi ürünlerinin fiyatlarını, 2014'e göre yüzde 6,4 ora-

nında artırdılar. Bu artış, 2014'te yüzde 7 ve 2013'te yüzde 2,5 olmuştu. Dolayısıyla, 2014 ve 2015'te sanayicilerin fiyatlarını daha yükseğe taşıdıkları söylenebilir. Ancak, 2016'da durum değişmiştir. 2016'nın Mayıs ayı itibarıyla, 12 aylık sanayici fiyatları yüzde 3,3'e inmiştir. Bu durumun böyle devam edip etmeyeceği sonraki aylarda gözlenecektir.

TÜFE içinde sanayi fiyatları ile hizmet fiyatlarındaki artış oranları ise farklı bir seyir izlemektedir. 2015'in ve 2016'nın ilk çeyreği dikkate alındığında, sanayi fiyat artışlarının sadece iki çeyrekte hizmet fiyat artışlarını geride bıraktığı, diğer 3 çeyrekte hizmet fiyat artışının hep önde olduğu görülmektedir. 2015'in tamamında sanayi fiyatları yüzde 8,8 artarken, hizmet fiyatlarında artış yüzde 8,9 olarak gerçekleşmiş, ancak ayrışma 2016'da belirginlik kazanmıştır. 2016'nın ilk çeyreğinde sanayi fiyat artışı yüzde 1,5 iken, hizmetlerdeki fiyat artışı yüzde 2,3'ü bulmuştur.

Mayıs ayı itibarıyla yıllık artışlara bakıldığında, makas daha da açılmaktadır. 2016 Mayıs ayı itibarıyla, TÜFE'de sanayi mallarındaki yıllık artış yüzde 5,7 iken, hizmetlerdeki fiyat artışı yüzde 8,8'i bulmuş ve hizmet fiyat artışlarında hız farkı yüzde 54'e ulaşmıştır.

Sanayicinin 2016 fiyatlarındaki inişte, gıda ve enerji fiyatlarının düşük seyri

belirleyici olmaktadır. İçerideki fiyatların düşük seyrinde, dünya ortalama fiyatları kadar, yılın ilk yarısında dolar kurunun düşüşü de etkili olmuştur.

Dünyadaki emtia fiyatlarına göz atıldığında şöyle bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Dünya ham petrol dünya fiyatları, 2013'te varil fiyatı olarak 109 dolar iken 2016 Nisan ayında 42 dolara kadar inmiştir.

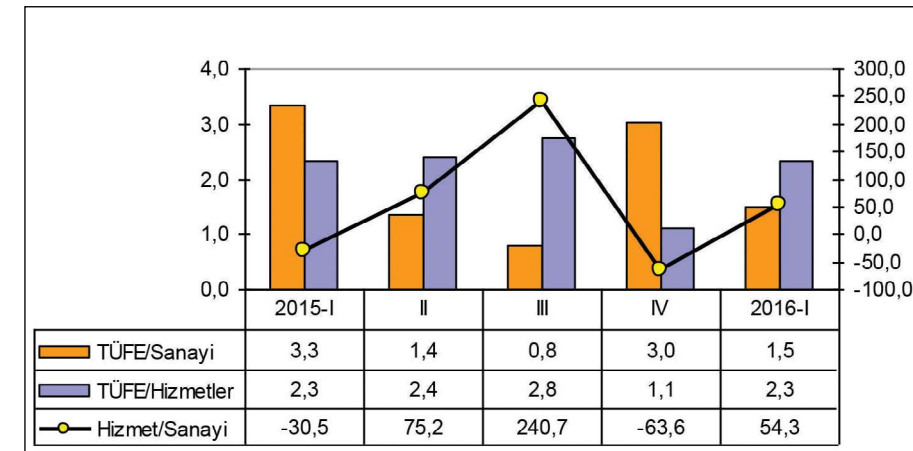
Dünya kömür, doğal gaz fiyatlarında da çarpıcı düşüşler söz konusudur.

Küresel daralmanın getirdiği talep azalışının etkisiyle hızla düşen dünya fiyatlarındaki seyir, enerjinin yanı sıra, temel tarım ürünlerinde ve metal-maden fiyatlarında da geçerlidir. Buğday, şeker, pamuk, gübre fiyatlarında önemli düşüşler vardır. Örneğin sadece 2013-2016 Nisan arasında buğday fiyatlarındaki düşüş yüzde 40'ı, pamuk fiyatlarındaki düşüş yüzde 23'ü geçmiştir. Aynı zaman içinde, bakır fiyatlarındaki düşüş yüzde 34'ü, demir cevheri fiyatlarındaki düşüş yüzde 55'i bulmuştur.

Enerji, tarım, maden ihracatçısı Orta Doğu, Afrika, G. Amerika ülkeleri, Rusya, bu fiyat düşüşünden önemli ölçüde olumsuz etkilenirken, bunları ithal eden ülkeler görece avantaj yakalamışlardır. Türkiye de bu ürünlerin önemli ithalatçısı olarak, dolar kurunun TL karşısındaki durumuyla da ilintili şekilde, fiyat düşüşlerini avantaja dönüştürmüştür. Ucuz ithalat, sanayi ürün maliyetlerini de düşürerek fiyatların yatay seyrinde etkili olmuştur.

DÖVİZ KURUNUN FİYATLARA ETKİSİ

Yine de ucuzlayan ithal girdinin maliyetinde döviz kurunun seyri etkili olmuştur. 2013 ortalarında ABD Merkez Bankası'nın faiz artırma sinyalleri ile birlikte, aralarında TL'nin de olduğu yükselen ülkelerin yerel paralarında değer düşüşleri yaşanmıştır. Bu durum kısmi dalgalanmalar gösterse de 2014 ve 2015'te de sürmüş, 2016'nın ilk yarısında ise yine dalgalanmalara uğramıştır.

Grafik 1. TÜFE'de Sanayi ve Hizmet Ürünü Fiyat Artışları, Çeyrek Yıllar (%)

Kaynak: Merkez Bankası Enflasyon Raporu, 2016-I

Tablo 1. Dünya Ortalama Mal Fiyatları

Mal	Birimi	2013	2014	2015	2015/Nisan	2016/Nisan
Enerji Fiyatları						
Kömür, Avusturalya	\$/mt	84,6	70,1	57,5	57,8	51,2
Ham Petrol, Brent	\$/bbl	108,9	98,9	52,4	59,4	42,3
Doğal Gaz, Avrupa (*)	\$/mmbtu	11,8	10,1	7,3	7,4	4,1
Doğal Gaz, ABD	\$/mmbtu	3,7	4,4	2,6	2,6	1,9
Tarım Ürünü Fiyatları						
Buğday, ABD	\$/mt	312,2	284,9	204,5	223,3	187,5
Şeker, Dünya	cent/kg	39,0	37,5	29,6	28,8	33,6
Pamuk A Endeksi	cent/kg	199,3	183,2	155,7	158,1	152,7
Gübre, Doğu Avrupa	\$/mt	340,1	316,2	272,9	259,0	204,0
Metaller ve Mineraller						
Alüminyum	\$/mt	1.846,7	1.867,4	1.664,7	1.819,2	1.571,2
Bakır	\$/mt	7.332,1	6.863,4	5.510,5	6.042,1	4.872,7
Altın	\$/toz	1.411,5	1.265,6	1.160,7	1.198,9	1.242,3
Demir Cevheri, Çin (spot)	cent/dmtu	135,4	96,9	55,8	52,0	61,0
Yüzde Değişme (%)						
Mal Enerji						
Kömür, Avusturalya	\$/mt	-12,2	-17,1	-18,0	-20,6	-11,5
Ham Petrol, Brent	\$/bbl	-2,8	-9,1	-47,1	-44,9	-28,9
Doğal Gaz, Avrupa	\$/mmbtu	2,7	-14,7	-27,8	-30,8	-44,3
Doğal Gaz, ABD	\$/mmbtu	35,5	17,2	-40,2	-44,3	-26,2
Tarım						
Buğday, ABD	\$/mt	-0,3	-8,8	-28,2	-31,3	-16,1
Şeker, Dünya	cent/kg	-17,9	-3,9	-20,9	-25,7	16,4
Pamuk A Endeksi	cent/kg	1,3	-8,1	-15,0	-23,9	-3,4
Gübre, Doğu Avrupa	\$/mt	-16,1	-7,0	-13,7	-11,0	-21,2
Metaller ve Mineraller						
Alüminyum	\$/mt	-8,7	1,1	-10,9	0,5	-13,6
Bakır	\$/mt	-7,9	-6,4	-19,7	-9,5	-19,4
Altın	\$/toz	-15,5	-10,3	-8,3	-7,7	3,6
Demir Cevheri	cent/dmtu	5,4	-28,4	-42,4	-54,6	17,3

(*) 2010 yılı Nisan ayından itibaren hesaplama yöntemi değiştirilmiş ve anlık fiyatlar içerilmeye başlanmıştır.

Kaynak: Commodity Price Data (Pinksheet), Dünya Bankası

Küresel büyüme görünümündeki kötüleşmeye bağlı olarak 2016'nın ilk yarısında gelişmiş ülkeler para politikasında yeni bir gevşeme dalgası gözlenmiştir. Anılan dönemde Japonya Merkez Bankası negatif faize geçmiş, ardından Avrupa Merkez Bankası da (ECB) faiz indirimiyle birlikte güçlü

bir parasal genişleme programı açıklamıştır. Buna paralel olarak ABD Merkez Bankası (Fed), Mart ayı toplantısı sonrasında, para politikasındaki sıkılaştırmayı daha kademeli ve ılımlı yapacağına ilişkin sinyaller vermiştir.

Gelişmiş ülkeler grubu faizlerinin daha uzunca bir süre düşük seviyelerde ka-

lacağı beklentisinin hakim olmasına bağlı olarak, yabancı fonların risk iştahı artmış ve gelişmekte olan ülke risk primleri düşmüştür. Buna bağlı olarak, uluslararası fonlar, ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelere yönelmiştir. Özellikle Şubat ayından başlayarak TL dahil olmak üzere yükselen ülkelerin yerel paraları dolar karşısında kayıplarının bir kısmını telafi etmişlerdir. Bu durumun yılın ikinci yarısında sürüp sürmeyeceği, Fed'in faiz artırma kararlarına büyük ölçüde bağlıdır.

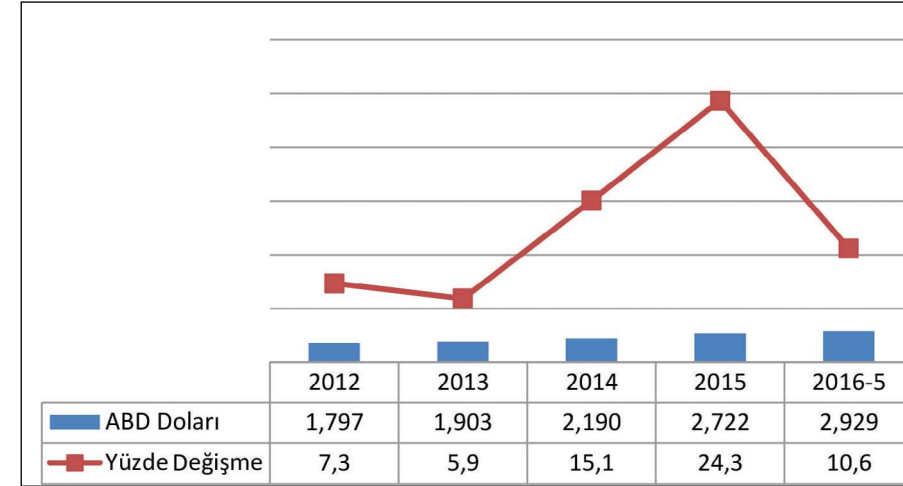
Doların TL olarak fiyatına dönüp bakıldığında son 5 yılın özeti şöyledir. 2013 yılında dolar fiyatı yüzde 7 dolayında artarken, bu artış 2014 yılında yüzde 6'da kalmış ama 2015'te yüzde 25 dolayında sert bir sıçrama yaşamıştır. 2016'nın Mayıs ayı itibarıyla da 12 aylık artış oranı yüzde 11'e yaklaşmaktadır.

2016'nın Şubat ayından itibaren dolar fiyatında hissedilir bir gevşeme yaşanmış, yabancı fonların portföy yatırımlarında, özellikle devlet kağıtlarına dönük bir artış gözlenmiştir. Bunun da etkisiyle dolar fiyatı görece ucuzlamış, bu da ithalatın maliyetini ve fiyatları görece düşürmüştür.

SEKTÖRLER VE FİYATLAR

Dünya emtia fiyatlarındaki seyir ve doların TL karşısındaki durumunun da etkisiyle sanayi ürünlerinin fiyatları belli dalgalanmalar göstermiştir. Alt sektörler itibarıyla durum şöyle özetlenebilir:

Yılın ilk 5 ayında zayıflayan birikimli döviz kuru etkilerine bağlı olarak sanayi ürünleri enflasyon eğiliminde belirgin bir iyileşme gözlenmiştir. Aynı dönemde döviz kuruna duyarlı kalemlerdeki artışlar ve ücret gelişmelerine ek olarak genel enflasyon düzeyinin oluşturduğu katılıklar sonucunda tüketiciye dönük "hizmet enflasyonu"nun eğilimi yüksek seyrini sürdürmüştür. Bu gelişmeler çerçevesinde çekirdek enflasyon göstergelerinin eğilimlerinde

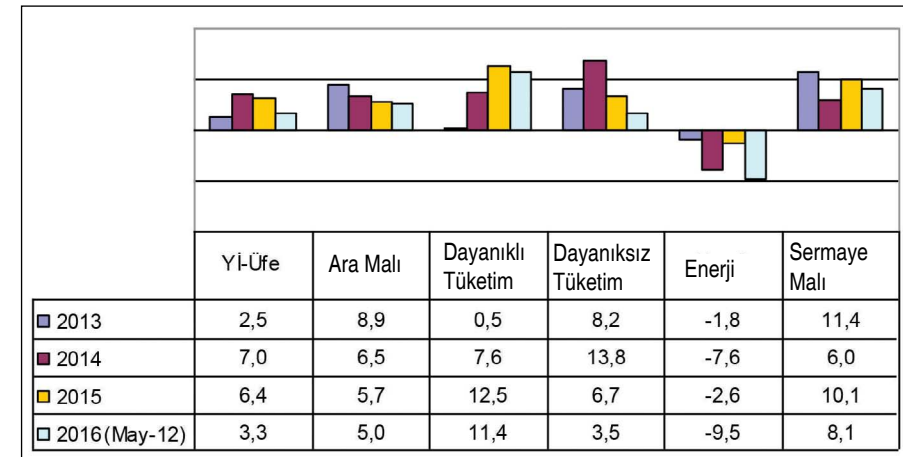
Grafik 2. Dolar/TL'de Değişme: 2013-2016

Kaynak: Merkez Bankası

Tablo 2. Döviz Kuru-TL Gelişmeleri

Yıllar	ABD Doları	Yüzde Değişme	EURO	Yüzde Değişme	EURO/\$ Paritesi
2012	1,797	7,3	2,310	-0,8	1,286
2013	1,903	5,9	2,528	9,4	1,328
2014	2,190	15,1	2,909	15,1	1,328
2015	2,722	24,3	3,021	3,9	1,110
2015-5	2,649	26,6	2,958	2,8	1,117
2016-5	2,929	10,6	3,318	12,2	1,133

Kaynak: TCMB

Grafik 3. Sanayicinin Fiyatları ve Alt Dallarda Yıllık Artışlar (%): 2013-2016

Kaynak: TÜİK

sanayi grubu kaynaklı olarak önemli bir yavaşlama kaydedilmiştir.

Sanayi ürünlerinden dayanaksız tüketim malı tanımına giren gıda gibi ürünlerde yıllık fiyat artışları 2014'te yüzde 14'e

yaklaşırken, 2015'te yüzde 7'lere düşmüş, 2016'da ise özellikle meyve-sebze ve diğer işlenmemiş gıda ürünlerinin düşük fiyat seyrilerinin etkisiyle yüzde 4'ün altına inmiştir.

Enerji fiyatlarının ise 2013'te başlayan gerilemesi, izleyen yıllarda sürdü. Fiyatlar 2014'te yüzde 8'e yakın gerilemenin ardından, 2015'te yüzde 3'e yakın daha düştü ve nihayet, 2016 Mayıs ayı itibarıyla 12 aylık gerileme, yüzde 9,5'u buldu.

Dayanıklı tüketim mallarında 2014 fiyat artışları yüzde 8'e yaklaştı. Üretilen ara malı ve yatırım mallarındaki fiyat artışları ise yüzde 6-6,5 dolayında kaldı. Dolar kurunun yüzde 25 arttığı 2015'te dayanıklı tüketim mallarının fiyatı yüzde 12,5, ara malı fiyatları yüzde 6'ya yakın arttı. Yatırımlar gerilese de yatırım malları ya da sermaye malı fiyatları 2015'te yüzde 10'un üstünde artış gösterdi.

2016'nın Mayıs ayı itibarıyla 12 aylık fiyat artışlarına bakıldığında, dayanıklı tüketim malı fiyat artışlarının yüzde 11,4'ü bulunduğu, sermaye mallarında fiyat artışının yüzde 8'i, ara mallarında da yüzde 5'i geçtiği gözlemlendi.

Özetle, yılın ilk 5 ayı sonunda gıda enflasyonundaki iyileşme ve ithalat fiyatlarının destekleyici seyri, sanayideki enflasyonda belirgin bir düşüşe neden oldu.

2015' TE VE 2016' DA FİYATLAR

İmalat firmaları, ortalama olarak 2014'te fiyatlarını yüzde 7,6 ve 2015'te yüzde 6,4 artırdılar. 2016 Mayıs ayı itibarıyla 12 aylık artış, yüzde 4,5'a düşmüştür.

2014'te imalat sanayiinde fiyatlarını en çok artıranlar gıda firmaları olmuştu. Gıda ürünlerinde fiyatlar bir yılda yüzde 17,3 artmış ve ortalama imalat sanayi fiyatlarının yaklaşık 10 puan üstüne çıkmıştı. Gıda fiyatları 2015'te görece gerilemiş ve imalat sanayi fiyat ortalamasına eşitlenmiştir (yüzde 6,3). Ancak 2016 Mayıs ayı yıllık artışlar yüzde 2,8'e gerileyerek imalat sanayi ortalaması olan yüzde 4,5'un da çok gerisine düşmüştür.

Tablo 3. Sanayi Ürünlerinde Yıllık Fiyat Artışları Sıralaması (%): 2013-2016

	2013	2014	2015	2016 (May-Yıllık)	2013- 2016 Ort.
Su temini; kanalizasyon, atık faaliyetleri	10,8	11,9	19,9	7,6	12,6
Diğer madencilik ve taşocakçılığı ürünleri	29,3	6,7	1,4	6,0	10,9
Mobilya	6,2	6,8	13,7	13,7	10,1
Gıda ürünleri	8,6	17,3	6,3	2,8	8,8
Elektrikli teçhizat	8,3	6,0	11,9	7,8	8,5
Motorlu kara taşıtları, treyler (römork)	13,9	5,5	8,3	6,1	8,4
Makine ve ekipmanlar b.y.s.	6,2	6,6	11,1	9,6	8,3
Fabrikasyon metal ürünler, makine hariç	9,9	5,9	10,0	7,4	8,3
Kauçuk ve plastik ürünler	9,8	8,6	8,4	6,3	8,3
Diğer mamul eşyalar	-6,3	7,4	13,7	17,5	8,1
Tekstil ürünleri	9,6	2,9	12,9	6,7	8,0
Deri ve ilgili ürünler	3,8	12,7	8,4	5,5	7,6
Kağıt ve kağıt ürünleri	9,1	0,9	10,8	7,4	7,1
Metalik olmayan diğer mineral ürünler	9,7	12,2	3,3	2,5	6,9
Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç)	1,3	14,4	6,0	5,9	6,9
İmalat	8,5	7,6	6,4	4,5	6,7
Giyim eşyası	12,0	5,6	4,5	4,5	6,7
Bilgisayarlar ile elektronik ve optik ürünler	9,1	4,4	9,8	3,0	6,6
Tütün ürünleri	8,8	0,2	9,7	7,7	6,6
Diğer ulaşım araçları	2,2	10,1	5,8	7,2	6,3
Kömür ve linyit	6,4	2,4	8,9	7,2	6,2
Basım ve kayıt hizmetleri	4,0	3,4	5,2	10,6	5,8
İçecekler	2,2	8,0	7,5	5,2	5,7
Yİ-ÜFE	7,0	6,4	5,7	3,2	5,6
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	6,6	6,4	7,0	2,3	5,6
Temel eczacılık ürünleri ve müstahzarları	-1,1	1,0	5,2	10,2	3,9
Madencilik ve taşocakçılığı	12,6	1,0	-0,7	-0,4	3,1
Metal cevherleri	-5,2	3,0	10,8	3,1	2,9
Ana metaller	9,4	2,3	-3,3	1,1	2,4
Elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı	-11,2	-3,6	0,2	-8,6	-5,8
Kok ve rafine petrol ürünleri	16,5	-25,8	-18,8	-22,0	-12,5
Ham petrol ve doğal gaz	9,9	-17,3	-27,0	-31,1	-16,4

2015'te fiyatlarını en çok artıran sanayi sektörleri sıralamasında, döviz kurunun hızlı artışına bağlı olarak, ithalata dayalı sanayiler dikkat çekti. Örneğin mobilya (yüzde 13,7), elektrikli teçhizat (yüzde 12), makine-ekipmanlar (yüzde 11), tekstil ürünleri (yüzde 13), kağıt ürünleri (yüzde 11), bilgisayar-elektronik (yüzde 10) yıllık yüzde 10-14 arasında

değişen fiyat artışları ile yüzde 6,4'lük ortalama imalat sanayi fiyat artışını çok geride bıraktılar. Otomotiv sanayinin fiyat artışı da yüzde 8,3 ile dikkat çekti.

2015'te imalat sanayi ortalamasını aşan çekenler, ham petrol, madencilik, petrol rafinasyonu (Tüpraş) gibi sektörler oldu.

İLK 5 AY FİYATLARI

Sanayi ürünleri fiyatlarının 2016'daki seyrini daha iyi anlayabilmek için, bu yılın ilk 5 ayının birikimli enflasyonunu, 2015'in ilk 5 ayı ile karşılaştırmak faydalı olacaktır. Böylece, alt sektörler itibarıyla hangi sektörlerin enflasyonda daha etkili olduğunu anlamak mümkündür.

2015'in ilk 5 ayında dolar kuru TL karşısında yükseliş halindeydi ve tarımsal arz düşüktü, dış talep de henüz gerilememişti. Bunların etkisiyle, 2015'in ilk 5 ayında sanayi fiyatlarının genelindeki artışı yüzde 5,2'yi bulmuştu. 2016'nın ilk 5 ayında ise, hem dolar kurundaki gevşeme, hem işlenmemiş gıda ürün fiyatlarındaki hızlı düşüşün etkisiyle, sanayi fiyatlarının 5 aydaki artışı yüzde 2,8'e kadar geriledi. Bu, toplamda 2,5 puanlık bir gerilemedir ve önemlidir.

Bu ölçüde bir gerilemeyi ortaya çıkaran alt sektörlerin başında su, elektrik, gaz, ham petrolü içeren, genelde "Enerji" sektörünün ve bunları tamamlayan madencilik geldiğini belirtmek gerekir. Bunların yanında, gıda fiyatlarındaki çarpıcı gerileme ve döviz kurundaki gevşeme ile birlikte, ithalata dayalı bilgisayar-elektronik, kimya, elektrikli teçhizat, kağıt gibi sektörlerdeki fiyat artışlarının azalması da bu sonuçta etkili oldu.

Gıda enflasyonunda yılın ilk 5 ayında işlenmemiş gıda grubu kaynaklı çok belirgin bir düşüş gözlemlendi. Bu düşüşün yılın ikinci yarısında devam etmesi beklenmektedir.

Yılın ilk yarısında ılımlı seyreden iklim koşulları sonucunda, taze meyve ve sebzelerde artan ürün arzına bağlı olarak işlenmemiş gıda fiyatları belirgin bir şekilde geriledi. Rusya'ya ihracatın ambargoya maruz kalması da fiyatların düşüşünde etkili oldu.

İşlenmemiş gıda fiyatlarındaki düşüş taze meyve ve sebze dışında kalan diğer işlenmemiş gıda ürünleri, örneğin kırmızı et fiyatlarındaki düşüş de katkı

Tablo 4. Fiyat Yavaşlama ve Düşüşlerinde İlk 5 Ayın Sıralaması (%): 2015-2016

	2016/5 Aylık	2015/5 Aylık	Fark (Puan)
Su temini; kanalizasyon, atık faaliyetleri	3,9	15,9	-11,9
Elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı	-8,6	0,3	-8,8
Bilgisayarlar ile elektronik ve optik ürünler	0,8	7,5	-6,7
Tekstil ürünleri	1,2	6,9	-5,8
Ham petrol ve doğal gaz	-13,6	-8,5	-5,1
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	0,7	5,2	-4,6
Kok ve rafine petrol ürünleri	10,4	14,9	-4,5
Elektrikli teçhizat	2,9	6,8	-3,9
Gıda ürünleri	3,9	7,5	-3,6
Kağıt ve kağıt ürünleri	-1,5	1,6	-3,1
Deri ve ilgili ürünler	2,6	5,4	-2,8
Fabrikasyon metal ürünler, makine ve ekipmanlar hariç	2,8	5,3	-2,5
Yurt içi ÜFE genel	2,8	5,2	-2,4
İçecekler	0,2	2,4	-2,3
Motorlu kara taşıtları, treyler (römork) ve yarı treyler	1,3	3,4	-2,1
Kauçuk ve plastik ürünler	0,5	2,5	-2,0
İmalat	3,8	5,7	-1,9
Tütün ürünleri	0,4	2,2	-1,9
Kömür ve linyit	5,1	6,7	-1,7
Makine ve ekipmanlar B.Y.S.	3,6	5,1	-1,5
Metalik olmayan diğer mineral ürünler	2,9	3,7	-0,8
Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç)	2,4	2,4	-0,1
Mobilya	5,5	5,5	0,0
Giyim eşyası	1,0	1,0	0,0
Madencilik ve taşocakçılığı	2,4	2,1	0,3
Diğer ulaşım araçları	6,1	4,7	1,4
Diğer mamul eşyalar	15,7	12,0	3,8
Temel eczacılık ürünleri ve müstahzarları	5,0	0,3	4,7
Ana metaller	9,5	4,8	4,8
Basım ve kayıt hizmetleri	6,3	1,1	5,2

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı

verdi. Sonuç olarak, 2016 Mayıs ayı itibarıyla, gıda grubunun 5 aylık enflasyonu keskin bir düşüş ile yüzde 3,9'a indi. 2015'in ilk 5 ayında ise artış yüzde 7,5 idi.

Öte yandan, sanayici fiyatları 2016'nın ilk 5 ayında 2,5 puan gerileme gösterse de bazı alt sektörlerde 2015'in ilk 5 ayına göre artışlar olduğunu ifade etmek gerekir. Örneğin matbaacılık fiyatlarının

da 2015'in ilk 5 ayına göre fiyatlar 5,2 puan, ana metallerde 4,8 puan, ilaçta 4,7 puan artış göstermiştir. Mobilya ve giyim eşyası fiyat artışları ise tempo değiştirmemiştir.

TÜKETİCİ VE SANAYİ ÜRÜN FİYATLARI...

Tüketicinin ödediği fiyatlar (TÜFE), tüketici tarafından satın alınan sanayi

ürünleri fiyatlarının yanı sıra kullanılan hizmet ürünlerindeki fiyat artışlarını da kapsamaktadır. TÜFE, 2013'te yıllık yüzde 7,4 artarken 2014'te yüzde 8,2 ve 2015'te de yüzde 8,8 artış gösterdi. 2016 Mayıs ayı itibarıyla da yıllık TÜFE yüzde 6,6 artış göstermiştir.

TÜFE'nin kapsamı sanayi ürünlerinin yanı sıra inşaat, ticaret ve öteki hizmet sektörü ürünlerini de kapsamaktadır.

İmalat sanayinin yanı sıra enerji ve madencilik alt sektörlerindeki ürün fiyat artışlarını da kapsayan Yurtiçi Üretici Fiyatları Yİ-ÜFE'deki artışlar TÜFE'nin gerisinde seyretmektedir ve yıllar itibarıyla farklar artmaktadır. Bu da belli ölçülerde, TÜFE'nin kapsadığı inşaat, ticaret ve öteki hizmet fiyatlarındaki hızlı artıştan kaynaklanmaktadır.

TÜFE kapsamında 2015'te, imalat sanayinde tüketici fiyatları en çok otomotivde arttı ve araç fiyatlarındaki artış yüzde 14'ü geçti.

2015'te vergi oranı yüksek alkollü içeceklerdeki fiyat artışı da yüzde 12,5'ü buldu. Su fiyatlarının yüzde 15'e yakın artışı da dikkat çekti. 2013-2015 döneminde gıda sanayinin ürettiği ürünlerdeki fiyat artışı yüzde 10-13 arası artışla dalgalandı. Özellikle alt ve orta ailelerin bütçelerinde üçte birlik yer tutan gıda sanayi ürünlerini, 2015'te tüketici ortalama yüzde 11 zamlı kullandı.

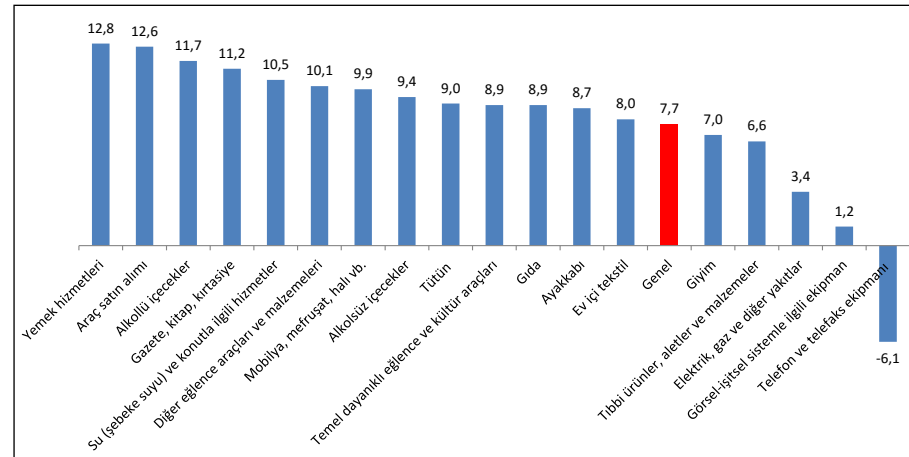
2013-2015 döneminde mobilya, mefruşat fiyatları yıllık ortalama yüzde 10 dolayında artarak ortalama TÜFE'yi geride bıraktı.

2016 Mayıs ayının yıllığı da dikkate aldığımızda, 2013-2016 döneminde TÜFE'nin yıllık ortalaması yüzde 7,7'yi bulurken birçok ürün ve hizmetin bu ortalamanın üstünde artmış olduğu gözleniyor.

Yemek hizmetleri 2013-2016 döneminde yüzde 12,8 yıllık artış ile ilk sırayı alıyor. Bunu yüzde 12,6 ile otomotiv

Tablo 5. Tüketicinin Ödediği Sanayi Ürünlerinin Fiyatlarında Artışlar (%): 2013-2015

	2013	2014	2015
Yemek hizmetleri	10,2	15,0	14,2
Araç satın alımı	10,3	13,7	14,1
Alkollü içecekler	5,2	12,4	12,5
Gazete, kitap ve kırtasiye	7,4	12,3	12,6
Su (Şebeke suyu) ve konutla ilgili hiz.	9,2	10,6	14,8
Diğer eğlence araçları ve malzemeleri	11,0	16,6	6,6
Mobilya, mefruşat, halı vb.	9,7	7,7	11,0
Alkolsüz içecekler	5,3	9,9	10,7
Tütün	10,9	7,3	5,2
Diğer temel dayanıklı eğlence ve kültür araç.	4,2	11,9	9,6
Gıda	10,0	12,9	10,9
Ayakkabı	6,5	9,5	9,9
Genel	7,4	8,2	8,8
Ev içi tekstil	6,2	5,4	12,0
Giyim	4,3	8,1	8,7
Tıbbi ürünler, aletler ve malzemeler	2,0	5,6	6,7
Elektrik, gaz ve diğer yakıtlar	2,3	4,7	2,6
Görsel-işitsel sistemle ilgili ekipman	-0,4	-4,6	7,0
Telefon ve telefaks ekipmanı	-15,1	-6,6	-2,1

Grafik 4. Tüketicinin Ödediği Fiyatlarda Yıllık Artışlar: 2013-2016 (Ortalama, %)

fiyat artışlarının izlediği görülüyor. Bu 4 yılda alkollü içkilere yılda yüzde 11,7 zam yapıldığı görülüyor.

Bazı sanayi ürünlerinde fiyat artışlarının yıllık TÜFE'nin gerisinde seyrettiği görülmektedir. Giyimde yıllık fiyat artışları yüzde 7'de kalırken sağlık ürünlerinde de artışlar yüzde 6,6 olarak gerçekleşmiştir. Dünya enerji fiyatlarının düşük seyri sonucu son yıllarda elekt-

rik, gaz ve diğer yakıt fiyatlarındaki yıllık artış yüzde 3,4'te kalırken telefon, TV seti vb. ürün fiyatlarındaki artış da yüzde 1 dolayında kalmıştır.

TÜKETİCİ ENFLASYONUNDA 2015 VE 2016 FARKI

Özellikle işlenmemiş gıda fiyatlarındaki, sebze/meyve, kırmızı et vb. fiyatlarındaki düşüşlerin yanı sıra dolar

Tablo 6. TÜFE'de İlk 5 Ay Enflasyonu: 2015 ve 2016

	2015 (5 Ay)	2016 (5 Ay)	Fark (Puan)
TÜFE	5,3	3,2	-2,2
Gıda	7,6	-0,5	-8,2
Lokanta	6,0	3,5	-2,5
Eğlence	5,8	3,4	-2,5
Ev Eşyası	5,1	3,4	-1,7
Giyim	8,5	6,9	-1,7
Haberleşme	1,4	0,7	-0,7
Ulaştırma	4,4	3,7	-0,7
Konut	3,2	3,0	-0,2
Çeşitli	5,4	6,2	0,8
Eğitim	1,5	2,6	1,1
Sağlık	3,9	6,2	2,4
Tütün	3,8	10,7	7,0

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı

kurundaki ve dünya emtia fiyatlarında süren ucuzlamanın etkisiyle, 2015'ten görece farklı bir yıl görüntüsü çizen 2016'da tüketici fiyatları da gerileme halinde.

2016'nın ilk 5 ayının yüzde 3,2'lik birikimli tüketici enflasyonu 2015'in ilk 5 ayına ait yüzde 5,3'lük enflasyondan 2,2 puanlık bir gerileme yaşandığını ortaya koyuyor.

Bu gerilemede gıdada yaşanan düşüş, başat özelliktedir. Gıda fiyatları 2015'in ilk 5 ayında yüzde 7,6 artmıştı. 2016'nın aynı döneminde ise artış değil yüzde 0,5 gerileme mevcuttur. Dolayısıyla gıdadaki sert düşüş, tüketici enflasyonunu geriletken en önemli kalem olmaktadır.

Gıda fiyatlarına bağlı olarak lokantakafe gibi yeme-içme hizmetlerindeki fiyatlarda da 2016'nın ilk 5 ayında 2,5 puan gerileme yaşandı ve artışlar yüzde 3,5'te kaldı. Rusya'nın ambargosunun ve Türkiye'nin politik riskinin etkisiyle gerileyen dış ziyaretçi girişi, turizm fiyatlarını da aşağı çekti. Hem konaklamada hem de paket turlarda dikkate değer fiyat düşüşleri gözleniyor.

Tablo 7. Tüketici Fiyatlarında İlk Çeyrekler: 2015-2016

	2015 (I. Çeyrek)	2016 (I. Çeyrek)	Fark (Puan)
TÜFE	3,03	1,75	-1,28
1. Sanayi Malları	3,34	1,51	-1,83
Enerji	1,96	0,85	-1,11
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	8,82	2,65	-6,17
İşlenmemiş Gıda	16,4	2,49	-13,91
İşlenmiş Gıda	2,3	2,8	0,5
Temel Mallar	-1,1	-1,18	-0,08
Giyim ve Ayakkabı	-12,43	-12,42	0,01
Dayanıklı Mallar (Altın Fiyatları Hariç)	3,91	3,7	-0,21
Mobilya	3,55	5,72	2,17
Elektrikli ve Elektriksiz Aletler	2,44	1,38	-1,06
Otomobil	5,13	4,95	-0,18
Diğer Dayanıklı Mallar	2,51	0,87	-1,64
Giyim ve Dayanıklı Dışı Temel Mallar	1,78	2,06	0,28
Alkollü İçecekler Tütün Ürünleri ve Altın	4,49	11,14	6,65
2. Hizmetler	2,32	2,33	0,01
Kira	1,47	1,8	0,33
Lokanta ve Oteller	3,42	2,53	-0,89
Ulaştırma	0,1	1,47	1,37
Haberleşme	2,26	0	-2,26
Diğer Hizmetler*	2,95	3,65	0,7

2016'nın ilk 5 ayında, 2015'e göre ev eşyası ve giyim fiyatlarında da 1,7 puan gerilemeler yaşandı. Haberleşme, ulaştırma, konut harcamalarında da fiyat artışları değil, küçük de olsa gerilemeler yaşandı. Fiyatı fahiş ölçüde artan kalem ise sigara fiyatları oldu ve 2015'in ilk 5 ayına göre yüzde 11'e yakın artış gösterdi. Bu, 7 puanlık fark demek. Sağlık ve eğitim hizmetlerinde de 2015'e göre artışlar gözlemlendi.

SONUÇ

Son yıllardaki eğilimin tersine, 2016'da sanayi ürünlerinin fiyatlarındaki artışlar ve bunun tüketici enflasyonu üstündeki baskısı azalma yoluna girmiştir. 2016'nın ilk 5 ayı sonunda sanayi fiyat-

ları (Yurt içi ÜFE) 2,5 puan gerileyerek yüzde 2,8'e inmiştir. Sadece imalat sanayisi alındığında fiyat düşüşleri 2 puanı bulmaktadır.

2015'in ilk 5 ayına göre sanayi fiyatlarında yaşanan bu dikkate değer azalmada, gıda fiyatlarındaki düşüş önemlidir. Özellikle sebze-meyve, et fiyatlarındaki fiyat azalmaları, gıda ürünleri fiyatlarında önemli bir gerileme yaratmıştır. Tarımın iyi bir sezon geçirmesinin yanı sıra, Rusya'ya ihracata konulan ambargonun, işlenmemiş gıda fiyatı düşüşlerinde etkisi önemlidir.

Öte yandan dünyadaki ekonomik daralmanın etkili bir büyüme ivmesi yakalayamamasının etkisiyle düşük seyreden

Tablo 8. Bazı Gıda Maddelerinde 5 Aylık Fiyat Değişimleri

	2015/5 Aylık (%)	2016/5 Aylık (%)	Fark (Puan)
Sivri Biber	-30,4	-50,6	-20,3
Domates	13,0	-40,9	-53,9
Patlıcan	-13,7	-37,4	-23,7
Kabak	-22,5	-37,4	-14,9
Kuru Soğan	22,8	-31,3	-54,1
Yumurta	-10,3	-26,4	-16,1
Sarımsak	1,8	-22,0	-23,8
Marul	16,7	-19,8	-36,5
Patates	42,6	-18,7	-61,3
Salça	7,7	-2,2	-9,9
Dana Eti	13,1	-0,8	-14,0
Balık	26,4	4,1	-22,3
Elma	22,6	8,8	-13,8
Portakal	64,2	11,2	-53,0
Zeytinyağı	66,0	3,9	-62,1

enerji, tarım ürünleri ve metal-maden fiyatlarındaki düşük seyir de sanayi fiyatlarının yatay seyrinde etkili olmuştur.

2013 sonrası yaşanan dolar fiyatındaki yükseliş, sanayinin birçok alt dalında, özellikle ithal girdiye yüksek bağımlı alt sektörlerde önemli fiyat artışlarına yol açmışken, 2016'nın ilk yarısında yaşanan dolar fiyatındaki gevşeme, sanayinin ürün fiyatlarının gerilemesinde başka bir etken olmuştur.

Bütün bu iç ve dış faktörlerin etkisiyle, sanayi ürünlerinin fiyatlarında yaşanan yatay seyrin, 2016'nın ikinci yarısında da etkili olması beklenmektedir.

Döviz kurunun birikimli etkilerinin yavaşlamasıyla tüketicinin kullandığı sanayi ürünlerinin enflasyonu son 8 ayın en düşük seviyesine gerilemiştir.

Yurt içi üretici fiyatları Mayıs itibarıyla, yıllık yüzde 3,25 olmuştur.

İmalat sanayide yıllık enflasyon yüzde 4,45'e yükselirken petrol ve ana metal hariç imalat sanayide yüzde 5,79'a gerilemiştir.

Sonuç olarak, Mayıs ayında, tüketici fiyatları üzerinde üretici fiyatları kaynaklı maliyet yönlü baskılar bir önceki aya kıyasla artsa da zayıf seyrini sürdürmüştür. Yıllık enerji enflasyonu yüzde 1,65 olmuştur.

Gıda ve alkolsüz içecekler grubu yıllık enflasyonu yüzde 2,5 ile düşük seyrini korumuştur. Ancak, işlenmiş gıda yıllık enflasyonu yüzde 8,70 ile yüksek sey-

retmektedir. Bu grupta ekmekek ve tahıl ürünlerinde yıllık enflasyon, son altı aylık dönemde yukarı yönlü bir görünüm izleyerek yüzde 9,93'e ulaşmıştır.

Sanayi fiyatlarındaki yataylık, tüketicinin kullandığı sanayi ürünlerinin fiyatlarında da yaşanırken, tüketicinin kullandığı konut ve hizmet ürünlerinde ise fiyatlar belli katlıklarını korumaktadır. Hem kira hem konut ile ilgili harcama-

lar ve sağlık, eğitim gibi hizmetlerin fiyat artışları katlıklarını korurken, yine Rusya'nın ambargosunun etkisiyle yaşanan ziyaretçi azalmasının sonucunda, konaklama ve paket tur fiyatları gerilemiş görünmektedir.

Vergi ağırlıklı sigara-içki fiyatlarındaki artışlar, tüketici fiyatlarını ayrıca yukarı çeken kalemler olmaya devam etmektedir. ■

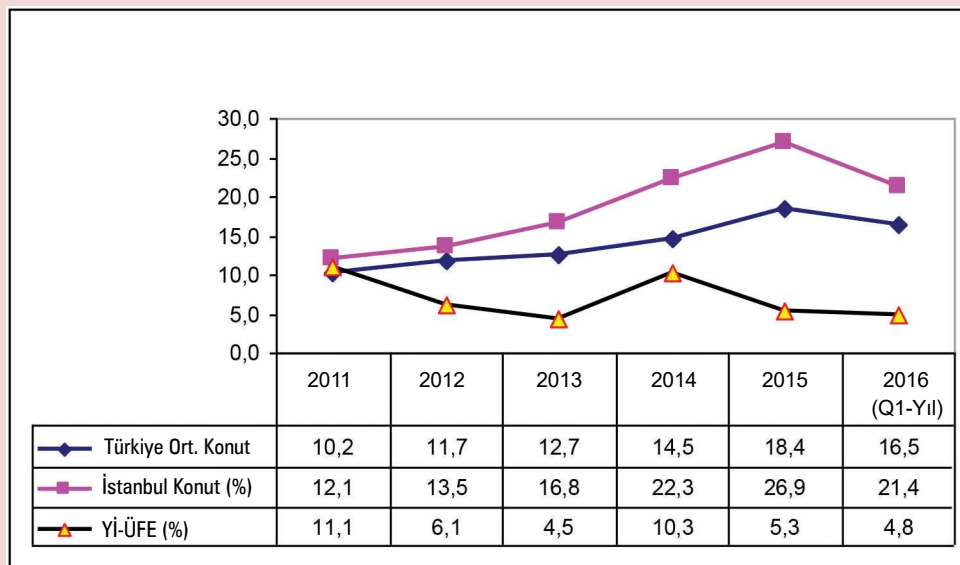
KONUT VE SANAYİ FİYATLARI

Sanayicinin ürettiği ürünlerdeki fiyat artışlarını, bir de konut fiyat artışları ile kıyaslamak yerinde olacaktır. Sanayi ürünü fiyat artışları Türkiye İstatistik Kurumu tarafından uzun yıllardır saptanırken konut fiyat artışları, 2010 yılından bu yana Merkez Bankası tarafından izlenmektedir.

Konut piyasasında konutun gerçek fiyatı, satışın gerçekleşmesi ile oluştuğundan, söz konusu gerçek fiyatı temsil etmek üzere Merkez Bankası bankalardan bilgi toplamaktadır. Bireysel konut kredisi talebiyle bankalara yapılan başvurular sırasında düzenlenen "değerleme raporlarındaki konut değerleri" fiyatların seyrini saptamada kullanılmaktadır. Konut kredisi kullandıran bankalar, aylık değerlendirme raporu verilerini Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na (TCMB) elektronik yolla aktarmaktadır. Banka da bu raporlarda yer alan fiyatlar üstünden artışları belirli bir yöntem ile tahmin etmektedir.

Konutta 2011-2015 dönemi ortalama yıllık fiyat artışları yüzde 12,3'ü bulmaktadır. Aynı dönemde sanayi ürünlerinin ortalama yıllık artışı yüzde 7'dir. Bu da konuttaki fiyat artışlarının, sanayi ürünlerinin ortalama fiyat artışını 5 puan geride bırakması demektir.

Konut satışlarının dörtte birinin gerçekleştiği İstanbul'da 2015'te fiyatların yüzde 27 arttığı anımsandığında, sanayi fiyatlarıyla farkın 20 puan gibi devasa bir boyuta çıktığını ayrıca hatırlatmak gerekir. Bu da son 10-12 yılda konuta yatırımın neden öncelik aldığı sorusuna bir başka yanıt sayılabilir.

Grafik 5. Konut Fiyatları ve YI-ÜFE'de Yıllık Artışları (%)